

Šta je tanjir? Više od izvesnog oblika, izvesnog predmeta ili ukrasa, tanjir je jedina — mera. Mera kao i svaka druga: teg, tas, litar, metar. Mera, međutim, do koje se došlo dugim ispitivanjem mogućnosti čovekovog apetita.

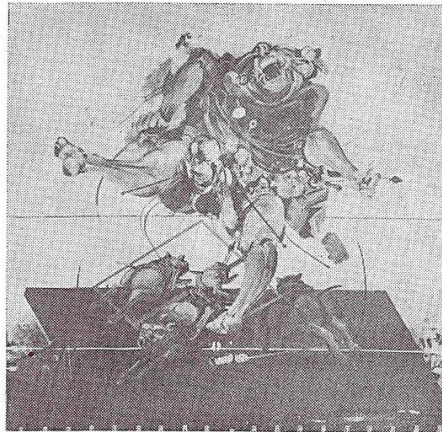
Proždrljivost je istinsko svojstvo čoveka, a tanjir je rezultat njegovog nastojanja da potisne životinju u sebi. Tanjir je rezultat ljudskog razuma. Ništa čovek nije mogao pametnije smisliti u svoju korist od — tanjira. Tanjir čak ima jedan oblik koji estetski zadovoljava. Koliko je tanjir toplo prirastao čoveku za dušu, najbolje se vidi iz ogromne pažnje koju mu je poklanjao u svim vremenima. Čovek je bio nežan prema tanjiru, isto kao i prema nečem najprisnijem. On je tanjir ukrašavao; najpre sasvim primitivnim šarama, sasvim primitivnim simbolima: cvećem, pticama, voćem. Potom je počeo unositi i ljudske scene na unutrašnju stranu tanjira, a onda i na spoljnu. Dno tanjira bilo je iscrtano u drevnoj Kini i s jedne i druge strane. U Evropi je čuven Vedžvud, Majns i mnogi drugi tanjiri.

U Vojvodini imamo divnih tanjira u boji — svakako naivnih — koje izražavaju poljsko zelenilo, nebesnu plavet, zlatnu zrelost, potom takođe ptice, cveće i zemaljska oruda. Vremenom, tanjir je dobio i počasno mesto na zidu ili vitrini, kao slika ili neka druga dragocennost, i to ne samo zbog svoje umetničke lepote već i zbog svog značenja za ljudsko seme.

Načinjen prvi put od zemlje, nije se zaustavio dok nije stigao do zlata. To sve ne bi bilo važno i ne bi imalo nikakvog značaja — jer je mera tanjira bila sačuvana — da se čovek zaustavio na tome. Ali čovek je proklet; čovek je izdao sebe. Na koji način? Ili njegova mašta nije mogla da miruje ili njegov apetit nije mogao da odoli. Najednom je postao nezadovoljan tanjir, nezadovoljan svojom merom, nezadovoljan sopstvenom procenom sebe. Ali kako je tanjir ipak bio mera dugo tražena i jedva nađena, on je i nadalje za čoveka ostao veliki autoritet. Taj autoritet, taj, uistinu, strah čoveka od tanjira, nije mogao biti jednostavno otklonjen. I zato je čovek — uz pomoć žene — pribegao lukavstvu, kao što je oduvek to činio, kada je hteo da čini nešto protiv sebe, još od davnih edenskih vremena.

On je načinio još jedan tanjir, nešto dublji od prvobitnog. Ali ne da bi zamenio prvobitni, već da bi ga dopunio, tobož za bistra i čorbasta jela. Tako je sada imao dva tanjira i da bi načinio ravnotežu, dodao je uz ta dva tanjira još jedan, istina mali, sasvim mali, za slatko. Mada je porodica tanjira sad bila impozantna ili »idealna«, čovek i nadalje nije bio sasvim zadovoljan, ali više nije smeo ići dalje u množenju tanjira. To bi i za laika bila očigledna obmana. Pa čak i prevara, budući da je neki broj ljudi još uvek — u svom poštenju — ostao kod jednog tanjira. Zato je taj najnepomirljiviji čovek, počeo jesti više puta iz istog tanjira.

LITER SALAT 7

Na taj način je čovek otvorio sebi put protiv tanjira, protiv svoje mere, protiv sebe, i tanjir više nije imao ono značenje dugo i mučno traženo i utvrđeno, već samo značenje kao jedan običan — upotrebnii predmet. Tako je tanjir sa svojih božanskih visina pao u obično — posude. I čitav problem — za onoga ko ga uviđa — sastoji se u tome da se tanjir od tog ponižavajućeg ranga posude, vrati na svoju suštinsku funkciju — mere.

Stoga je recept broj 1 u obuzdavanju čovekove proždrljivosti — drastičan! Ali i jednostavan: odbaciti i plitki i duboki i jesti iz onog malog, tobož za slatko. To nije mera, ali je protiv mera, da bi se vremenom došlo ponovo do mere — onog jednostavnog, običnog, plitkog tanjira.

RECEPT BROJ 2 (PEKMEZ)

Vojvodinom, leti, na sve strane curi — pekmez. Jedna nepregledna površina žitke lave navire odasvud. Preti — potop. To je lava pekmeza od kajsija, koja se klobuča i vri na svakom vojvođanskom štednjaku, u svakom vojvođanskom dvorištu i u svim prostorijama koje se graniče sa Vojvodinom. Istina, ta opasna lava je još zarobljena u čvrstim šerpama, i još je, srećom, pod nadzorom vojvođanskih domaćica. Ali nove i nove količne zrelih kajsija pristižu bez prestanka, i one (domaćice) iz časa u čas gube glavu. (Gube predstavu o svojim mogućnostima.)

Muškarci su, naravno, već odavno digli uzbunu, ali brane emajliranih šerpi

uporno i dalje odolevaju. Na njihov užas, međutim, nisu u pitanju samo kajsije, već i šljive, dinje, ringlovi, ribizle, dunje, kruške i sve što god je sazele na drvetu ili bilo kom žbunu, pa čak i na samoj zemlji. Kolor te žitke tekućine se upotpunjava, ključala lava prekrivavanjem dobija sjaj i prozračnost! Jeza raste!

U avgustu, uglavnom, kada su vojvođanske reke i kanali usahli, čovek (Vojvodanin) se u početku nada da će ta nepregledna površina curećeg pekmeza, naći prirodni put do ovih praznih korita i da će oteći u Crno more, ali kako se masa lave iz dana u dan uvećava, a izvori bivaju sve mnogobrojniji, on, taj čovek, polako shvata da nije u pitanju samo »pralazni oblak«, laka letnja poplava, već pravo pravcato oživljavanje davno iščekzlog — Panonskog mora!

U tom stadijumu panike da izvori nikada neće biti iscrpeni, i kada se od zrelog voća već počela peći rakija i, u očajanju, bacati u valove kрмаčama, domaćice iznenada nalaze volšebno, iako naizgled naivno rešenje: počinju to nepregledno more panonskog pekmeza prelivati iz svojih šerpi u obične staklene tegle, od 1/2 litre, 1 litre i 5 litara. I gle, preteća poplava pekmeza, rastuće Novo more, biće kao u dečjim bajkama i fantastičnim pričama, zadržano i ukroćeno, malim, srednjim i velikim staklenim teglama. Nojev kovčeg, građen u potaji, da se spase što se spasti može, pred tom stihijom, pekmeza, otpočinje, isto tako u potaji, da se rastura. Ogromni troškovi građe i gradnje, padaju na teret uplašenog, ali dobroćudnog vojvođanskog Noja, koji se sa ovim odmah miri, srećan što se spasio »pokora«. Srećan što mu je pekmez, najzad, prestao da se klobuča i diže pred očima.

Potop je ukroćen, reke, slivovi i potoci su zauzdani, i čitavo to preteće more pekmeza počiva u teglama, u svakoj vojvođanskoj sobi ili ostavi, na polici ili ormanu. Ali, nije li ono i u teglama opasno?! Jer more se ono nije rastočilo, nije isparilo, nije usahlo, već je još tu, u kućama, iznad glava jedva preživelih žitelja. Bilo kako bilo, odsad pa do idućeg avgusta, svaki Vojvodanin će moći da ga svakodneвно gleda i zagleda (nagleda), ne mogući dovoljno da mu se načudi, hvaleći se njime pred gostima, pričajući svašta, i, najzad, zaboravivši sve, zaboravivši i da je to samo ukroćeno Panonsko more, počće da ga jede i poješće ga u toku zime i proleća, uz pomoć vrućih krofnii ili uvijenog u palačinke.

Tako će to novo Panonsko more, more pekmeza, dospeti u svakog Vojvodanina, u njegovo telo, preobraziti se u njegovu krv i meso, postati sastavni deo njega, upravo on sam, njegovo biće, da bi mu jednoga dana, neki montanjski pesnik, sa visine rekao da je »ništa drugo do — pekmez«!

I ne znajući, štaviše misleći sasvim suprotno, Vojvodanin je ipak ostao potopljen onim silnim potocima, onim rekama, onim mlazevima pekmeza, od kojih se uplašio u avgustu, potopljen, a zatim i spržen u onoj žitkoj vulkanskoj lavi! Jadani on, nedužna žrtva pekmeza!